LAUSUNTO

Länsi-Suomen syyttäjänvirasto

9.4.2018

Viite: HE 17/2018 vp hallituksen esitys eduskunnalla laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laiksi

Asia: Länsi-Suomen syyttäjänviraston lausunto

Syyttäjälaitoslain tavoitteet ja vaikutukset

Esityksen tavoitteet luoda paremmat mahdollisuudet syyttäjätoiminnan ohjaukselle, yhdenmukaiselle valtakunnalliselle ratkaisutoiminnalle sekä saada valtionhallinnon tulosohjaukseen vaikuttavuutta, ovat kannatettavia.

Jos ehdotetun mukainen yhden viraston malli toteutetaan, syyttäjäntoiminnan yhdenmukaisen ohjaamisen mahdollisuudet paranevat alueilla työskentelevien ylimpien päälliköiden vähentyessä. Kun johtoryhmän jäseniä on vähemmän, johtoryhmän työskentely tiivistyy, päätöksiin osallistaminen helpottuu ja niiden jalkauttamisesta tulee varmempaa ja yhdenmukaisempaa. Myös tiedonkulku paranee. Keskeistä onnistuneessa muutosprosessissa on organisaation kuunteleminen ja aito sitouttaminen.

Suunniteltu syyttäjälaitoksen organisaatiorakenne ei välttämättä tue koko organisaation sitoutumista, koska edelleen päätöksenteko on vahvasti keskitettyä. Suomessa julkisissa virastoissa vallalla oleva päällikkövirasto-rakenne olisi syytä muuttaa nykyaikaa vastaavaksi esim. johtoryhmän roolin muokkaamisella yritysmaailmaa mukaillen. Tällä tavalla saataisiin käyttöön laajempi osaaminen ja luovuus. Näin sitoutuminen olisi vahvempaa ja toiminta tuloksellisempaa. Uudistus on mielestäni tältä osin jäänyt keskeneräiseksi ja valtionhallinnon tulosohjauksen vaikuttavuus ei toteudu.

Ratkaisutoiminnan ohjaaminen yhdenmukaisemmaksi vain viidellä alueella tulee esityksen mukaan myös helpottumaan. Tämä pitää paikkaansa. Keskitettyjen toimintojen kehittäminen on myös varteen otettava peruste muutokselle. Kuitenkin useat hallituksen esityksessä esitetyt asiat on jo osin toteutettu ilman uudistustakin. Tästä hyvänä esimerkkinä on tukipalvelujen valtakunnallinen keskittäminen. Virastoissa ei ole enää hallintosihteereitä eikä heidän sijaisiaan. Henkilöstö- ja talousasiat hoidetaan keskistetyssä tukipalvelussa. Myös nopeasti käsiteltävien asioiden toiminto on ollut käytössä mm. Länsi-Suomen syyttäjänvirastossa jo kesäkuusta 2017 ja muualla pidempäänkin osoittaen toimivuutensa. Näihin toimintamuutoksiin on

tarvittu vain yhteinen päämäärä. Myös sakkomenettelyasiat olisivat tälläkin hetkellä jaettavissa valtakunnallisesti, joten tämäkään ei voi olla peruste yhdelle virastolle.

On kuitenkin erittäin tärkeää, että syyttäjälaitos uudistuu. Yhden viraston malli on yksi askel kohti tätä muutosta. Olisi kuitenkin toivottavaa, että hallituksen esityksessä esiin otetut resurssisäästöt tai uudistuksen perusteet olisivat vakuuttavampia, sillä nyt esitetyt tavoitteet ovat saavutettavissa ilman yhden viraston malliakin. Tästä syystä sitoutuminen kentällä on koettu haasteelliseksi. Syyttäjälaitosuudistuksen yhteydessä tulisi huomattavasti laajemmin tarkastella mitä toimintaympäristön muutokset tuovat mukanaan. Yhteiskunta muuttuu ja syyttäjälaitoksen tulisi olla osana tätä muutosta.

Syyttäjälaitoksen johto

Uusi malli edellyttää aluejohdolta entistä parempia johtamistaitoja ja ammattimaisuutta. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan tue ehdotetut määräaikaiset virkasuhteet (johtavat aluepäälliköt) ja määräaikaiset tehtävät (apulaispäälliköt) erityisesti, kun kummallekin johtotasolle kuuluu myös lainkäyttötehtäviä, jotka perustuvat riippumattomuuteen. Näitä lainkäyttötehtäviä on lisäksi apulaispäälliköille enemmän kuin tuleville johtaville aluepäälliköille ja juuri apulaispäälliköt ovat jääneet valmistelussa varsin vähäiselle huomiolle. Usea nykyinen apulaispäällikkö on ollut pätkätöissä 10 vuotta. Yksittäisen määräyksen pituus on ollut parhaimmillaan kolme vuotta ja pahimmillaan alle vuoden. Uuden lain voimaan tullessa tilanne vaan jatkuu. Kyseessä on työhönsä sitoutuneita johtajat, joiden merkitys esim. tämän uudistuksen läpiviennissä alueilla on erittäin tärkeää. Siksi tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että tätä tilaa ei korjata uudessa syyttäjälaissa. Koska myös apulaispäälliköiden tehtävät ovat olleet samalla tavalla pysyväisluonteisia kuin nyt esityksen mukaisesti viroiksi muuttuvat erikoissyyttäjän tehtävät, on varsin nurinkurista, että päällikkötasolla olevat henkilöt ovat tehtävässään määräaikaisilla tehtävämääräyksillä vakituisissa viroissa olevien syyttäjien ja jatkossa myös sihteereiden esimiehenä entistä laajemmalla toimenkuvalla. Tällainen asiantila ei ole toimiva, toisin kuin hallituksen esityksessä väittään. Asiaan on apulaispäälliköiden toimesta haluttu muutosta jo vuosia, mutta apulaispäälliköiden kanta ei ole saanut vastakaikua Valtakunnansyyttäjänvirastosta. Muutos vakituisiksi viroiksi ei edes sisällä palkkavaikutuksia.

Kun apulaispäälliköiden tilanne on tarkoittanut useita vuosia pätkätöitä, uudistuksessa samaa esitetään myös johtaville aluepäälliköille. Sinänsä tietenkin mennään samalla linjalla, mutta kyseenalaisella sellaisella. Johtavan aluesyyttäjän viran tulisi olla vakituinen, jotta tehtävän hoitamisen laatu tulisi taattua. Johtavan aluesyyttäjän tehtävä on pääosin hallinnollinen, mutta hänen tehtäviinsä kuuluu myös lainkäyttötehtäviä (mm. juttujako, syyttäjän työn muu organisointi), joissa hänen tulee olla riippumaton kenestäkään tahosta. Lisäksi hän myös johtaa riippumatonta lainkäyttöhenkilökuntaa. Johtamisen tulisi olla ammattimaista, mutta samalla viran määräaikaisuudella heikennetään mahdollisuuksia hoitaa asiaa täysipainoisesti, vaikka toisin esityksessä annetaan ymmärtää. Työnantajan tulee osata valita johtaja oikein sekä seurata ja johtaa johtamista koko ajan. Työantajan mahdollisuudet tarkastella johtamista määräajoin ei ole mielestäni syy viran määräaikaisuuteen, vaan määräaikaisuuteen tulee olla virkamieslain tarkoittama perusteltu syy. Esityksessä on nyt korjattu tilanne, että nykyisillä johtavilla kihlakunnansyyttäjillä on sentään aluesyyttäjän virka uudistuksen jälkeenkin, vaikkei tulisikaan valituksi johtavaksi aluesyyttäjäksi. Määräaikaisuuden jälkeen tulevilla johtavilla aluepäälliköillä, jotka eivät syystä tai toisesta jatka viisivuotiskauden jälkeen tehtävässä, palaisivat myös aluesyyttäjän virkaan. Tämä saattaa johtaa haasteellisiin tilanteisiin, sillä aluesyyttäjän työ poikkeaa sisältönsä ja palkkauksen osalta täysin johtavan aluesyyttäjän tehtävästä.

LAUSUNTO

Länsi-Suomen syyttäjänvirasto

9.4.2018

Syyttäjät ja syyttäjän tehtävät

Koska nykyisten kihlakunnansyyttäjien toimivalta kattaa jatkossakin koko maan, aluesyyttäjä -nimike vaikuttaa varsin harhaanjohtavalta. Vaikka valtionsyyttäjän nimike on ollut käytössä vain nykyisessä Valtakunnansyyttäjänvirastossa työskentelevillä syyttäjille, uudistuksen mukaiset muutokset tukevat sitä, että valtionsyyttäjä otettaisiin käyttöön kaikilla syyttäjillä. Olemmehan jatkossa yksi yhtenäinen syyttäjälaitos, jossa olisi syytä yhdistää myös virkanimikkeet. Virkanimikkeen yhdenmukaistaminen ei ole mahtipontisuutta vain järkevää ja yhdenmukaista. Jos erottelua Valtakunnansyyttäjän toimistossa työskentelevien ja alueilla työskentelevien syyttäjien välillä tulisi tehdä, nykyisten valtiosyyttäjien nimikkeen sijasta kävisi erinomaisesti syyttäjäneuvos. Neuvos-päätteiset nimikkeethän ovat oikeushallinnossa pitkään käytössä olleita virkanimikkeitä, jotka ovat arvostettuja ja siten sopiva valtionsyyttäjän -nimikkeen korvaajaksi. Tämä erityisesti myös ehdotuksessakin esille otettu seikka huomioiden, että nykyisten valtionsyyttäjien työkuva on muuttumassa ja sen painopiste on muussa kuin syyttäjän tehtävien hoitamisessa. Esityksen mukaanhan nykyisillä valtionsyyttäjällä syyttäjätehtävät ovat varsin vähäisiä ja vaativat syyttämistehtävät on tarkoitus siirtää erikoissyyttäjille. Näistä syistä tulevat virkanimikkeet tulisi olla yhdenmukaisia, työtehtäviä kuvaavia ja uudistusmielisesti myös vanhat rajat rikkovaa

Syyttäjäntoimivaltuuksia koskeva muutos on sinänsä oikeansuuntainen. Ongelmaksi syyttäjävaltuuksien antamisen rajaamisessa saattavat kuitenkin tulla esim. poliisivaihtotilanteet, jolloin vaihtoon tulleelle poliisille (jos muutoin edellytykset täyttyvät) ei voisi jatkossa enää antaa syyttäjävaltuuksia ilman, että hänet nimitetään syyttäjän määräaikaiseen virkaan. Nykyisin vaihdot on suoritettu omissa alkuperäisissä viroissa.

Erinäiset säännökset

Syyttäjän vaitiolo-oikeus on esityksen mukaan jäämässä ennalleen. Tämä ei kuitenkaan ole mielestäni oikea ratkaisu. Syyttäjän vaitiolo-oikeus tulisi säätää samalla tasolle kuin sen on nyt poliisilaissa määritelty poliisin osalta. Tämä helpottaisi syyttäjää toimia laajassa esitutkintayhteistyössä ilman, että poliisit joutuvat jarruttelemaan esim. salaisiin pakkokeinoihin liittyvien tutkintatoimien kertomista syyttäjälle. Nyt syyttäjälaitoslakiin tehtävien muutosten yhteydessä tämä tärkeä syyttäjän työhön liittyvä muutos tulisi hoitaa kuntoon samalla kertaa.

Kun olemme jatkossa yksi ja sama laitos, saattaa ulkopuolisen tahosta tuntua objektiivisesti arveluttavalta, että saman viraston syyttäjä hoitaa myös virkasyytteiden ajamisen kollegaksi katsottavan henkilön osalta. Esityksessä on muutettu tämä kohta valtionsyyttäjien osalta, mutta samanlaista organisaation ulkopuolista ratkaisua syyttämisen osalta tulisi miettiä myös muiden syyttäjien osalta. Tämä siksi, että kaksiportaisuuden poistuttua ulkoisesti tarkasteltavan objektiivisuuden pitää olla kaikilta osin kestävää.

Muita huomioita ja kommentteja

Viran siirtämistä koskeva säännöksen poistaminen esityksestä asettaa kysymyksiä. Poistamista on perusteltu virkamieslaissa olevilla samansisältöisillä säädöksillä. Koska virat ovat jatkossa syyttäjälaitoksen yhteisiä, tekeekö syyttäjälaitoslaista poistettu siirtoa koskeva virkamiehen suostumus sen, että hänet voisi siirtää vaikka toiselle puolelle Suomea tai aluetta tilanteen sen vaatiessa. Tähän asiaan on syytä kiinnittää huomiota ja tarvittaessa lisätä virkamiehen suostumusta koskeva poistettu säännös lakiin.

LAUSUNTO

Länsi-Suomen syyttäjänvirasto 9.4.2018

Uudistus vaikuttaa koko syyttäjälaitoksen henkilöstön asemaan, rooleihin ja tehtäviin, josta johtuen muutosprosessin hallittu läpivieminen on hankkeen onnistumisen kannalta eriytyisesti huomioitava asia. Koska avainhenkilöiden valinnat ja henkilöstön sitouttaminen uudistukseen ovat sen onnistumisen kannalta tärkeää, on lain voimaantulossa hyvä huomioida, tämänkin asia ja olla pitäytymättä liian tiukassa voimaantuloaikataulussa.

Johtava kihlakunnansyyttäjä Leena Hurmala-Kanerva